

Sáner János

Idén, 2023-ban lesz Sáner János halálának 120. évfordulója.

Sáner János Csopak történetének megkerülhetetlen alakja, hiszen ezen a vidéken kialakított szőlőtelepein termesztett szőlőoltványok segítettek hozzá a filoxéra elleni küzdelemben elért sikereihez. Országos hírnevet hoztak mind neki, mind Csopaknak is. Az 1860-as évektől Európában elterjedt filoxéravész 1888-89-re Magyarországon és így, Csopak és környékén is kiirtotta szőlőterületeink jelentős részét. Ez a kártevő a Magyarországról való kivándorlásokban is jelentős szerepet játszott, hiszen szőlőterületeiket elvesztve családok váltak munkanélkülivé és veszítették el minden vagyonukat, földjeiket és az addig szőlőkben dolgozó napszámosoknak is menniük kellett, hogy más vidékeken keressenek munkát. Tehát, a probléma komoly volt. Ebben a nehéz helyzetben vette fel a küzdelmet Sáner János.

Sáner munkája is hozzájárult a Csopak és környéki, megyei szőlőterületek újraéledéséhez és hogy az 1910-es évek elejére Magyarország Európában újra a negyedik helyet foglalta el a bortermelő országok sorában.

Ifj. Sáner János 1857. augusztus 19-én született Balatonfüreden. Apjának, Idősebb Sáner Jánosnak (1820-1864) ez már a harmadik házassága volt. Előző nejét, Prosits Máriát 1850. szeptember 4-én a kolera vitte el, alig másfél év házasság után. Ezután vette feleségül Prém Teréziát, Sáner János anyját.

Idősebb Sáner János is nagy valószínűséggel pincemester volt, így fia is kitanulja a kádár mesterséget. 20 évesen, az 1877. májusában Veszprémben rendezett Ipari munkakiállításon már oklevelet kap: *„kitűnő haladást tanúsító tiszta kádármunkáért”*.

Veszprémben tanult, dolgozott és később ott is telepedett le.

1878-ban harcolt Boszniában, mint Hannover huszár. Korábbi kimagasló tanulmányi és munkában való előmenetele alapján, majd a háborúban való helytállásáért elismerőleg megkapta a veszprémi püspöki pincészet pincemesteri állását.

1881. február 22-én feleségül veszi Szemenyei Gáspár (1868-1914) kádár és püspöki pincemester nővérét, Szemenyei Annát (1856-1907).

1885. évi budapesti Országos Általános Kiállításra elfogadták jelentkezését saját kádár munkáival, mint kiállító, de különféle intrikák miatt végül nem állíthatott ki. Ennek ellenére, a kiállításra szánt darabjait Veszprémben meglehetett tekinteni.

Folyamatosan jelentetett meg szőlőművelésre, újratelepítésre és védelemre vonatkozó cikkeket, javaslatokat helyi (Veszprém, Pápa) lapokban és az országos terítettségű Borászati Lapokban, Gazdasági Lapokban is.

Veszprémi Független Hírlap 1888. szeptemberi számában így idézik őt: *"A riparia, mely jól díszlik az egész Balaton vidékén, oly buja, hogy alig járhatni az utak közt. Az ojtás nem fizeti ki magát, mert kivihetlen. Sáner tanácsolja, hogy akinek ma pl. 10 holdas szőlője van, csináljon 1-2 hold anyatelepet ripariából, 125 ctr. tőketávolságra; ezeken ojthat, bújthat. A direkt termőkből a Herbemont és Jaquezet ajánlja; ezekkel nem vallunk kárt; ahol pedig még félig jó a szőlő, ott a szénkénegezést ajánlja, mert jobb fajta szőlőinket megmenthetjük; -m egnézték a szénkénegezett Havranek-szőlőt s azt pompás karban látták. Itt az idő a vesszők rendelésére s a ripariát főként ajánlja meghozatni. Valóban, Sáner ur jó szolgálatot tett útbaigazító soraival."*

Kétszer utazott Franciaországba tanulmányozni, megtanulni az ottani védekezési módokat és hogy azokat miként lehetne a hazai viszonyokban is alkalmazni. Egyik útját saját maga finanszírozta, másik utazását az Országos Magyar Gazdasági Egyesület szervezte és finanszírozta. Az OMGE által szervezett francia tanulmányútra az ország minden részéről összeállított szakértőkből álló csapatot küldtek. Ekkora, Nyugat-Európában már működő módszerekkel védekeztek a filoxéra ellen az elmúlt 20 év tapasztalataiból okulva. Sáner János Magyarországon belül is sokat utazott, hogy megtekintse hazánk más vidékein milyen módszerekkel védekeznek a filoxéra ellen.

1890-ben, műhelyében a fajszi templom részére szenteltvíz tartó edényt készült, rajta "Mária" monogram látható.

Időközben, a filoxéra oly mértékű kárt okozott a hazai szőlőkben, hogy szükséges volt az állami közbelépés. Óriás alanytelepeket létesítettek országszerte és ingyen osztották a gazdáknak az alanyvesszőket. Agrárbank hosszú lejáratú, ingyenes hitel biztosított a gazdák részére, hogy szőlőiket újratelepíthessék. A kormány a filoxéra vész megfékezésére szőlőfelügyelőket nevezett ki. Vidékünkön, a 33 éves Sáner Jánost bízták meg e nagy feladattal. Feladata volt a környékbeli 34 település szőlőtelepeinek rendszeres bejárása, gyökérminták felülvizsgálata, újabb fertőzések jelentése, szőlőoltási tanfolyamok tartása, helyi gazdák részére rendelkezésre állni, segítséget nyújtani és havonta egy összefoglalót készíteni. Erről így tudósított a helyi sajtó, a Veszprémi Független Hírlap 1891. február 28-án: *"A Balatonvidék örömbírúül jelezük, hogy a kormány egy valóban ügybuzgó, lelkiismeretes s fáradhatatlan tevékenységű szakembert nevezett ki vidékünk szőlőfelügyelőjévé, Sáner János veszprémi s illetve csopaki szőlőbirtokos személyében, ki a filloxéra vész elleni védekezés tanulmányozása céljából nemrég két utazást tett Franciaországban; egyszer saját, egyszer pedig a kormány költségén. Tanulmányait itthon dicséretes szorgalommal s mi fő, szép sikerrel érvényesíti. Az ősszel 12 évi bérletbe vette Paloznak község balatonparti nagy rétjeit s azokat még a tél beállta előtt franeria forgató-ekékkel, a szőlő-mintaiskola céljaira feltörette, úgy, hogy a tavasz beálltával azonnal 22.000 amerikai fajvessző ültetésével megkezdheti a szőlővesszőtermelést. Ez anyatelep bízvást óriás szolgálatot fog fenni, Balatonvidékünk újjábeültetésére. Mindenesetre őszintén gratuláljuk a törekvő ifjú iparost, a kormány általtörtént elismerő kitünttetése alkalmából s hisszük, hogy új*

állása befolyását, tönkerezutott szőlősgazdáink felsegélésére, minél hathatósabban fogja érvényre juttatni."

Az 1891-es év igazán mozgalmasan alakult Sáner Jánosnak azon túl is, hogy szőlőfelügyelővé választották.

Márciusban, Sánert egyhangúlag megszavazzák az Iparosifjúsági Egyesület elnökévé.

Áprilisban, a Földművelésügyi Minisztérium képviselőjében kiküldött kormánybiztos, Széchenyi Imre gróf látogatott Balatonfüredre és szőlészeti értekezletet tartott, ami a viharos, rossz idő ellenére nagy érdeklődés mellett zajlott. Előadása után Sáner beszéde következett, melyben ismertette a somogyi (!) homoki területeket, az itteni telepítések sikerességét és a legújabb védekezési módokat.

Májusban, Miklós Gyula borászati kormánybiztost fogadta és vezette körbe a gazdasági szőlőtelepen és a balatonparti szőlőkben. *"A kormánybiztos örömet fejezte ki, hogy Sánerban egy kiváló szakférfit ismert meg, aki a vidék érdekében üdvösen érvényesíti külföldön bővített, tapasztalatait. Különösen meglepte a kormánybiztost Sáner kísérleti telepe, mely 10 holdnyi területen fél millió vesszőtermelésre van berendezve, vízvezetékekkel ellátva s e telep ma már olyan előrehaladást mutat, hogy jövőre már vesszőkészletet bocsáthat rendelkezésre."* (Veszprémi Független Hírlap, 1891. május 9.)

Bokros teendői és számos megbízatása ellenére mindig volt ideje és energiája jótékonyági bálók, pénzgyűjtések, társadalmi események szervezésére is melyeknek általában a sajtóban is volt visszhangja: *"A veszprémi iparos-ifjúság, fáradhatlan ügybuzgalmu elnökük Sáner János vezetése alatt, mintegy 80-an kirándultak múlt szombaton Balaton- Almádiba, egy sereg fellobogózott kocsin. Ott szíves fogadtatásban részesültek, kedélyes bankettet ültek s aztán tánczra kelve, úgy kopogtatták reggelig a ropogós csárdást, mintha sohse járt volna erre a filloxéra. No majd segít azon is a jókedvű ifjak elnöke, fillokszeraölő Sáner János."*

A Veszprémi Gazdasági Egyesület októberi közgyűlésén állandósítják Sáner korábbi megbízatását, minthogy a szőlők újrateleptését segítse, veszprémi és csopak-paloznaki amerikai szőlőtelepein szőlőajtási tanfolyamokat tartson a tömeges érdeklődőknek és a szőlőmunkálatokban hozzáforuló termelőknek mindig a rendelkezésére álljon. A tanfolyamokat a következő években folyamatosan tartotta. Ezek reggel 9 órától 18 óráig tartottak és a résztvevők oklevelet kaptak.

Az 1893-as Balatonfüredi Terménykiállításon díszoklevelet kapott.

Ugyanebben az évben, a budapesti szőlő- és borgazdasági tanulók számára 3 napos tanulmányutat szerveztek melynek első állomása Sáner csopaki amerikai szőlővessző és oltványszaporító telepe volt.

1896-ban megválasztották Veszprém III. kerület képviselőjének. Ezt a megbízatást egészen az 1902-es lemondásáig teljesítette.

A májusban kezdődött millenniumi ünnepek részeként rendezett mezőgazdasági kiállításon, ahova I. Ferenc József király is ellátogatott, Sáner szőlőtelepéről is kerültek kiállított tárgyak kövesgyőri Freystaedtler Jenő lovag kiállító aranyozott obeliszkje körül, mely még a király figyelmét is felkeltette.

Következő évben egy újabb tanulmányút programjának részei voltak Sáner szőlőtelepei. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület szőlőművelési és borászati osztálya is szervezett egy szőlészeti tanulmányutat és ennek is egy állomása volt Sáner füredi és csopaki szőlőtelepének megtekintése.

Saját területeit amint tudta bővítette. 1894. szeptember 27-én Sáner János veszprémi és Dr. László Mihály (országgyűlési képviselő) budapesti lakosok 6500 forintért megvettek Almádiban egy 5,5 kh szőlőbirtokot. 1897. szeptember 13-án Sáner megvette László Mihály részét, így ő lett az 5 k.hold 648 n.öl terület egyedüli birtokosa és építkezésbe kezdett. Egy évvel később felesége és a környékbeli szőlősgazdák, Sáner a filoxéra elleni küzdelemben tett törekvéseiért tiszteletből keresztet állítottak birtoka mellett, mely a mai napig látható a mai Bajcsy-Zsilinszky út 25. kertjében.

Almádiban is tevékeny tagja volt a közösségnek. 1899-ben bejegyezték, mint az Almádi fürdő részvénytársaság igazgatója Becsák Ferencz, dr Pillitz Antal és Schwartz Antal mellett. 1899-ben Vörösberény megyebizottsági tagjának választották meg. Ebben az időben háza, Veszprémben a Városháza és a főispáni lak felett volt.

1901-ben ünnepséget rendeztek a csopaki református templom 100 éves évfordulójára, mely ünnepségre 40 korona értékben ajándékozott bort míg a földművelésügyi miniszter 18800 db szőlőoltványt, 7800 karót és 60 db gyümölcsfát.

Következő évben a veszprémi esküdtbíróóság tagjává választották.

1903. június 3-án meghalt Veszprém vármegye főispánja, Fenyvessy Ferenc. Sáner a főispán június 5-i temetésére utazott Budapestre. Temetés napján, szállásán érte a halál, melyet régi szívbetegsége okozott. 45 éves volt. Haláláról megemlékeztek helyi és országos lapokban is. Gyermeké nem született, felesége 1907-ben hosszas betegség után, 52 éves korában követte őt.

Családi sírboltja a veszprémi alsóvárosi temetőben található.

Kutatómunkám során nagyrészt korabeli lapokra, levéltári anyagokra hagyatkoztam. Anyakönyvi adatokban nagy segítségemre volt Lőrinczi Ferenc Veszprémből, aki hihetetlen mélységig ássa magát helytörténeti kutatásai során.

Több képet, sajnos eddig nem találtam. Csak az eddig is publikált képre találtam rá melyet az 1896. évi millenniumra készült Veszprémi Iparoskör tagjairól készült tablóképből emeltek ki.

Aradi Anita

2023. 02. 27.